

dr hab. Marek Baran, prof. UŁ

Katedra Filologii Hiszpańskiej
Uniwersytet Łódzki

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

PANI NINY KLEKOT

**Los mecanismos de encapsulación nominal como estrategias
discursivas en el lenguaje político.
Estudio contrastivo español-polaco**

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 2025

Promotor: dr hab. Janusz Bień, prof. KUL

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska autorstwa Pani Niny Klekot wpisuje się w obszar badań leksykalno-dyskursywnych. Autorka podjęła się porównawczej analizy mechanizmu syntetyzującego tekst – mechanizm ów w hiszpańskojęzycznej literaturze językoznawczej nosi nazwę *encapsulación*, same zaś formy językowe pełniące taką właśnie funkcję określane są jako *encapsuladores* (na potrzeby opracowań polskojęzycznych wykorzystuje się adaptowany leksykalnie termin *enkapsulatory* lub też leksem *rzeczowniki powłokowe* [tłumaczenie z języka angielskiego]). Podstawą do analitycznego opisu form i funkcji enkapsulacji był, podążając za terminologią stosowaną przez Doktorantkę, hiszpański i polski «język polityczny». Praca składa się z czterech zasadniczych rozdziałów (dwa pierwsze mają charakter teoretyczny, dwa kolejne stanowią już właściwą analizę zgromadzonego materiału korpusowego); całość wieńczą syntetyczne wnioski końcowe uzupełnione o sekcję bibliograficzną, netografię tekstów stanowiących bazę korpusową oraz o streszczenia w języku hiszpańskim, angielskim i polskim.

Sam wybór tematyki badawczej ocenić należy jako oryginalny, zwłaszcza w zaproponowanej w rozprawie perspektywie dyskursywnej i porównawczej. Mechanizmowi tzw. enkapsulacji nominalnej nie poświęcono dotychczas zbyt wiele uwagi, szczególnie jeśli weźmiemy pod uwagę kontekst komunikacji politycznej. Doktorantka zakłada ciekawą i niewątpliwie merytorycznie zasadną optykę, wyznaczając sobie za cel nie tylko typologiczno-klasyfikacyjną rekonstrukcję form językowych, które mogą pełnić rolę enkapsulatorów, ale, co nie mniej ważne, analizę funkcji, jakie owe elementy syntetyzujące pełnić mogą w dyskursie politycznym. Tak wyznaczony obszar badań prowadzi do jasno sformułowanej hipotezy badawczej, w myśl której *encapsuladores* nie stanowią tylko mechanizmu o charakterze spójnościowym, ale mogą funkcjonować także w obrębie określonych gatunków tekstowych jako wykładniki wartościująco-oceniające, prowadząc tym samym do celowo zakładanej przez nadawców interpretacji tekstu.

Dwa pierwsze rozdziały pracy mają charakter teoretyczny. Pierwszy z nich stanowi bez wątpienia udaną próbę definicyjno-typologiczną analizowanego zjawiska: Doktorantka odnosi się w tym wypadku do wykładników, cech formalnych i funkcjonalnych enkapsulatorów, przywołując kluczową dla omawianej problematyki literaturę przedmiotu (m. in.: Schmid, 2000, 2018; Vendler, 1968; Francis, 1986; Winter, 1977; López Samaniego, 2014; Bień, 2019, 2023, 2024...). Tak sam układ omawianego rozdziału, jak i jego merytoryczna zawartość w rzeczowy i uporządkowany sposób odzwierciedlają najważniejsze cechy opisywanych form. Pani Nina Klekot przekonująco wskazuje na anaforyczne bądź kataforyczne „zakotwiczenie” enkapsulatorów, które to z formalnego punktu widzenia podzielone być mogą na tzw. *proformy gramatyczne* (głównie zaimki neutralne), tzw. słowa ogólne (*palabras generales* w terminologii hiszpańskiej) i «etykiety dyskursywne» (hiszp. *etiquetas discursivas*). W rozprawie słusznie wskazuje się, że formalne wykładniki enkapsulacji (zwłaszcza te powiązane z *palabras generales*), zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną przez Lyonsa (1977), grupują się w obrębie tzw. *second and third-order entities* odnosząc się do zjawisk i konceptów o bardziej abstrakcyjnym charakterze. W tym miejscu zauważyć należy, iż już w pierwszym, wstępnym rozdziale rozprawy, Doktorantka umiejętnie nawiązuje do bardzo istotnej dla całej części analitycznej linii interpretacyjnej, zgodnie z którą «enkapsulacja o charakterze nominalnym» nie ogranicza się do prostego mechanizmu synonimicznego powtórzenia, stanowiąc raczej środek pragmatyczno-dyskursywny, często również perswazyjny, który to prowadzi odbiorcę do określonej konceptualizacji i kategoryzacji przekazywanych treści.

O ile zakres i charakter pierwszego rozdziału nie budzą żadnych zastrzeżeń, o tyle rozdział drugi rodzić może, w moim odczuciu, pewne wątpliwości dotyczące tak wyboru tematyk szczegółowych, jak i sposobu ich potraktowania. Rozdział, do którego się odwołuję, ma w zamyśle Autorki, wyodrębnić tzw. «język polityczny», wskazując jednocześnie na procesy mediatyzacyjne, którym on podlega; Autorka próbuje również odnieść się do strategii dyskursywnych typowych dla wyodrębnionego rejestru. Według mnie, przyjęcie za podstawowy punkt odniesienia pojęcia «język polityczny» nie stanowi najtrafniejszego wyboru, zwłaszcza jeśli weźmiemy pod uwagę zakres tematyczny rozprawy, a przede wszystkim próbę analityczną, która tworzy fundament partii badawczych pracy. Jestem przekonany, że samo określenie «lenguaje político» nie jest niczym więcej niż pewną umowną «etykietą denominacyjną», która w istocie odsyła do komunikacji czy też dyskursu uprawianego przez różnych uczestników życia politycznego. W tym sensie, za mało przekonujące uznaję rozpoczynanie rozdziału poświęconego «językowi / dyskursowi» politycznemu od dość szkolnych, czy też encyklopedycznych przywołań leksykograficznych, które różnicują terminy takie jak *lenguaje*, *jerga*, *argot*, *jergoniza*, *habla*, *lengua*.... Podobnie rzecz się ma z nazbyt już chyba klasycznym i badawczo wyeksploatowanym poszukiwaniem cech języka specjalistycznego w analizowanej odmianie. W rzeczonym rozdziale, sporo miejsca poświęcono również tzw. *nowomowie politycznej*, choć w kolejnych częściach rozprawy zjawisko to nie wydaje się stanowić żadnego ważkiego odniesienia. Nadzwyczaj syntetycznie potraktowano kwestię mediatyzacji dyskursu politycznego, choć, moim zdaniem, chodzi o jeden z nadrzędnych procesów, którym dzisiaj podlega komunikacja o charakterze politycznym. Przyznam, że nie rozumiem, dlaczego Doktorantka pominęła w ogóle kwestię aktualizowania się dyskursu politycznego w dominujących obecnie w komunikacji sieciach cyfrowych i społecznościowych. W rozprawie nie wspomina się w ogóle o komunikatorach takich jak Platforma X czy Facebook, a przecież chodzi o jeden z kluczowych elementów współczesnego życia politycznego, bardzo przemyślnie wykorzystywany przez samych polityków, jak również przez wyborców. Literatura przedmiotu jest w tym wypadku bardzo znacząca (przywołam tylko kilka prac hiszpańskojęzycznych: Díez Gutiérrez *et al.*, «*Discurso político emergente en las redes sociales*», 2016; Moguer Terol, «*Comunicación política en las redes sociales: análisis del discurso político de ámbito local en los medios tradicionales y redes sociales*», 2015; Gallardo Paúls, Enguix Oliver, «*Pseudopolítica: el discurso político en las redes sociales*» 2016; Martínez Díaz, «*La nueva modalidad discursiva en Twitter: el discurso político*», 2018) i niestety została w pracy zupełnie pominęta.

W rozdziale drugim Doktorantka przywołuje pracę Janiny Frás (2005) poświęconą gatunkom komunikacji politycznej, ale nie rekonstruuje typologii zaproponowanej przez

badaczkę. W ten sposób, dyskurs polityczny traktowany jest niejako *en bloc*, a przecież znacząca różnorodność kontekstów i okoliczności, w których dyskurs ów jest obecny (choćby debaty, spotkania z wyborcami, potyczki słowne z adwersarzami politycznymi, odezwy, wywiady...) mogą w znaczący sposób determinować jego leksykalne, strukturalne czy pragmatyczne wyznaczniki. Również sama problematyka strategii dyskursywnych, w tym również tych o charakterze perswazyjnym, potraktowana została w rozprawie bardzo syntetycznie i bez wyraźnego wskazania, jaki jest klucz wydzielenia i hierarchizacji przywołanych strategii (ich zbiór wydaje się mocno niepełny).

Bez wątpienia kluczową dla wartości merytorycznej ocenianej pracy doktorskiej rolę pełni rozdział analityczny (R. IV), chodzi, właściwie, o dwa rozdziały, bo opis metodologii badawczej zawarty w rozdziale trzecim ma także wagę niebagatelną. Odnosząc się do tych części rozprawy, pragnę zaznaczyć, że zamysł badawczy, a również jego metodologiczna podbudowa budzą moją aprobatę. Pani Nina Klekot jasno wyartykułowała cele badawcze (s. 60), wskazując również na metodę, która pozwoliła jej na ukonstytuowanie bazy korpusowej pracy. Przygotowane korpusy równoległe (język hiszpański / język polski) oparte zostały na wystąpieniach dwóch polityków: chodzi o premiera rządu hiszpańskiego, Pedro Sáncheza i prezydenta RP, Andrzeja Dudę. Obaj politycy zostali przez Autorkę pracy krótko przedstawieni - w tym wypadku moja jedyna uwaga tyczy się nazbyt zdawkowego odniesienia się do akademickiej analizy cech idiolektalnych i stylistycznych obu polityków. O ile w przypadku Prezydenta Andrzeja Dudy odniesienia tego rodzaju (czerpane głównie z opracowania autorstwa Osińskiego, 2021) są dość reprezentatywne, o tyle w przypadku hiszpańskiego Premiera Doktorantka wywołuje jedynie prace Sayeda Abdelkow'ego (2021)¹ i Baroj'y Cabero (2019), ale nie opisuje za tymi autorami dyskursywnych wyznaczników językowego stylu Sáncheza.

Bardzo istotny, badawczo-analityczny etap pracy - mam na myśli detekcję enkapsulatorów w wyodrębnionych tekstach - został przeprowadzony zasadniczo w sposób ręczny, bez użycia narzędzi elektronicznych, co Doktorantka w przekonujący sposób uzasadnia (program AntConc pomógł jedynie przy wyodrębnianiu tzw. słów ogólnych i przy ustalaniu częstotliwości ich użycia). Z całą mocą pragnę podkreślić, iż chodzi o etap nie tylko nadzwyczaj istotny z punktu widzenia podjętych badań, ale także bardzo pracochłonny, bowiem identyfikacja językowych form, które pełnią funkcję syntetyzująco-wartościującą, nie odbywa się w sposób automatyczny, ale w każdym wypadku powiązana być musi z interpretacją dyskursywnego

¹ Pozycja ta nie została ujęta w bibliografii końcowej.

kontekstu. Takiego właśnie zadania podjęła się Doktorantka, wyodrębniając w sumie 816 użyć enkapsulatorów. Użycia te zostały zaobserwowane w tekstach o charakterze monologicznym (wystąpienia polityków) i dialogowym (zasadniczo wywiady).

Wieloetapowa i złożona analiza danych pozwoliła Doktorantce na konsekwentną realizację założonych celów badawczych, choć, jak pokażę to w dalszej części recenzji, w opisie wyników, nie do końca udało się wykorzystać potencjał przeprowadzonego badania.

Nawiązując do klarownie zarysowanych w rozdziale pierwszym klasyfikacji form językowych mogących potencjalnie pełnić rolę «syntetyzatorów», Pani Nina Klekot, w podrozdziale 3.3.2 przejrzysto i merytorycznie w pełni poprawnie wyodrębniła poszczególne klasy enkapsulatorów (w terminologii hiszpańskiej, są to: *proformas gramaticales*, *nominalizaciones homolexemáticas*, *proformas léxicas* i *etiquetas discursivas*). W rozdziale czwartym (*Resultados*) każda z wyszczególnionych grup została podsumowana w kategoriach ilościowych i jakościowych. Uwzględniono przy tym pozycję, anaforyczną bądź kataforyczną, typową dla poddanych analizie użyc. O ile podsumowania o charakterze numerycznym nie budzą wątpliwości, o tyle jakościowa analiza zgromadzonego materiału może budzić pewien niedosyt, a to zasadniczo z powodu dość okrojonych, by nie powiedzieć aptekarsko dawkowanych egzemplifikacji. Odnosząc się do tzw. cech dystrybucyjnych, ale również do wyznaczników gramatyczno-leksykalnych analizowanych jednostek, Doktorantka zauważa wiele niewątpliwie ciekawych i badawczo cennych tendencji charakteryzujących użycie enkapsulatorów w hiszpańskim i polskim dyskursie politycznym (tendencję taką stanowi choćby dominujące użycie form syntetyzujących w postaci tzw. proform gramatycznych czy też modyfikacja o charakterze aksjologicznym dokonywana przez dodanie przymiotnika). Zastanawiam się tylko, dlaczego, przy tak rozległym korpusie badawczym, każda z kategorii / tendencji egzemplifikowana jest tylko kilkoma dyskursywnymi poświadczeniami. Do tego nie dysponujemy jakimkolwiek dostępem do całości ukonstytuowanego korpusu, ze wszystkimi wydzielonymi dyskursywnymi sekwencjami (do pracy nie dołączono aneksu, ani w formie papierowej, ani w formie elektronicznej). Uwagi sformułowane *supra* w żaden sposób nie umniejszają merytorycznej wartości analitycznych partii pracy – należałoby je odczytać jako swoistego rodzaju apel o bardziej zdecydowane pokazanie zakresu i wagi wykonanej pracy.

W przypadku analizy o charakterze porównawczym, w udany sposób uchwycono różnice ilościowe, co na pewno jest cennym, autorskim wkładem Doktorantki. W tym wypadku, upominałbym się tylko o nieco bardziej pogłębioną analizę powiązaną z poziomem

argumentacyjno-perswazyjnym poddanych porównaniu dyskursów w obu językach. Być może, by taka analiza była rzeczywiście możliwa, należało pokusić się o bardziej wyraźną klasyfikację i kategoryzację tekstów (nie dzieląc ich tylko na dwie zasadnicze, wywołane wcześniej grupy: teksty dialogowe i monologowe). Wydaje mi się również, tematyka poszczególnych wywiadów / wystąpień mogła determinować pragmatyczno-funkcjonalny zakres analizowanych operatorów, tym samym, analiza o charakterze jakościowym powinna była także uwzględniać ten parametr.

Jeśli chodzi o stronne formalną pracy, to z satysfakcją zauważyć należy, że została ona napisana staranną hiszpańszczyzną, z zachowaniem właściwego rejestru akademickiego. Błędy o charakterze językowym, zasadniczo ortograficznym czy typograficznym, mają jedynie charakter incydentalny i nie rzutują w znacznym stopniu na ocenę redakcyjnej strony rozprawy. Bibliografia ma charakter selektywny i zasadniczo dobrze odzwierciedla stan badań w ramach poruszanej problematyki. Sam model zapisu bibliograficznego jest konsekwentny.

Podsumowując: rozprawa doktorska autorstwa Pani mgr Niny Klekot stanowi wartościowe ujęcie zjawiska enkapsulacji nominalnej rozpatrywanej w perspektywie porównawczej. W umiejętny i przemyślany sposób wykorzystano narzędzia metodologiczne językoznawstwa korpusowego, co pozwoliło na ilościowy i jakościowy opis analizowanego mechanizmu. Zgromadzony materiał analityczny, pomimo niepełnej egzemplifikacji w samym tekście rozprawy, tworzy cenną podstawę do dalszych analiz i studiów. Przygotowana dysertacja prezentuje satysfakcjonującą wiedzę teoretyczną Doktorantki, świadcząc jednocześnie o umiejętnościach samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Tym samym, stwierdzam, że oceniana rozprawa spełnia warunki określone w art. 187 ust. 1 i 2 Ustawy z dn. 20 lipca 2018 roku: «Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce» i wnioskuję o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Łódź, 3. 01. 2026 r.

dr hab. Marek Baran, prof. UŁ

